

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Pituffik i Praksis

Nationale reskaleringer i Avanersuaq

Gad, Ulrik Pram

Published in:
Groenland (Charlottenlund)

Creative Commons License
Ikke-specificeret

Publication date:
2017

Document Version
Accepteret manuscript, peer-review version

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Gad, U. P. (2017). Pituffik i Praksis: Nationale reskaleringer i Avanersuaq. *Groenland (Charlottenlund)*, 65(2), 149-167.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Tendensen til jomfrufødsel (ukønnet forplantning) hos Nysius visse steder i Nordøstgrønland er således klar, men den mærkværdige sameksistens af bestande med kønnet og ukønnet forplantning ved Zackenberg er vanskelig at forstå, selv om der kan peges på klimatiske forskelle imellem kyst og indland. Således er der som regel flere solskinstimer og højere sommertemperaturer inde i dalen end ude ved kysten. Tilsyneladende betyder jomfrufødsel en stor fordel for arterne, fordi et enkelt individ (hun) kan forplante sig uden at være afhængig af hanner og derfor er i stand til hurtigt at kolonisere nye områder. Men der er også omkostninger. Væsentligst er tabet af genetisk (arvelig) variation, idet afkommet bliver identiske kopier af moderen. Populationerne på Zackenbergdalens "øer" er utvivlsomt fremragende tilpasset de nuværende omstændigheder, men formodentlig mere sårbare overfor klimatiske svingninger end de kystnære populationer, der omfatter større arvelig diversitet (forskellighed).

Ved Københavns Universitets Arktisk Station nær Qeqertarsuaq på Disko er Nysius blevet studeret i mange år. Her er arten uhyre almindelig og vidt udbredt. Som i det meste af Vestgrønland er der her en fuldstændig "normal" kønsfordeling. På baggrund af de forbløffende resultater fra Zackenberg undersøgte jeg i sommeren 2010, om der alligevel kunne konstateres en ændring i kønsfordelingen, når man bevæger sig op ad en højdegradient – op ad et bjerg som f.eks. det 1.000 m høje Skarvefjeld. Nysius var talstærkt tilstede op til den øverste grænse for plantedække i ca. 800 meters højde, og der kunne absolut ikke konstateres forskelle i kønsfordelingen med højden. En interessant iagttagelse var, at Nysius ikke var så almindelig på bjergets nedre dele som højere oppe. Dette kan sandsynligvis forklares ud fra et lokalt fænomen. Om sommeren bærer den kolde havtåge sig ofte kortere eller længere strækninger ind over land, og den når almindeligvis op til en højde af 4-500 m på Skarvefjelds sydvestskråning. Dette

må selvfølgelig være en negativ faktor for den varme- og tørkeelskende Nysius og kan forklare den mindre hyppighed på bjergets lavere del.

Varme ja tak. Men...

Med sin specielle levevis skulle man tro, at de klimaændringer mod højere temperaturer, vi er vidne til i øjeblikket, ville være gunstige for Nysius i Grønland. Men det er langt fra sikkert. For et generelt varmere klima kan komme til at forstyrre artens fint justerede årsrytme katastrofalt. Ganske vist er æggene forsynet med en slags sikring, der betyder, at de skal have oplevet en længere kuldeperiode, før de kan klækkes. Fænomenet, som kaldes diapause, betyder, at æggene ligger i dvale, så længe temperaturen er under frysepunktet og først klækkes, når det igen bliver varmere. Normalt kommer kuldeperioden, den langvarige arktiske vinter, kort tid efter, at æggene er blevet lagt, hvorefter de ligger i "fryseren", indtil forårsvarmen rammer dem. Diapausen sikrer således, at Nysius' livscyklus synkroniseres med klimaets årstidsvariation. Men i et laboratoriums konstante varme kan det ske, at Nysius-æg – der ikke har været udsat for kulde – klækker spontant. Hvis man forestiller sig, at somrene bliver længere og varmere, vil sådanne spontane klækninger muligvis blive hyppige i naturen, og de nyklækkede nymfer vil dø i vinterkulden. En temperaturstigning vil derfor næppe være til gavn for den varmeelskende grønlandske frøtæge!

AF ULRİK PRAM GAD

Pituffik i praksis. Nationale reskaleringer i Avanersuaq

Ulrik Pram Gad (f. 1973) er lektor i arktisk kultur og politik ved Institut for Kultur og Globale Studier, Aalborg Universitet. Fra 1998 til 2002 arbejdede han i Nuuk som direktionssekretær i Grønlands Hjemmestyre og som kontorchef i Udenrigsdirektoratet. Hans bog om Rigsfællesskabets fremtid 'National Identity Politics and Postcolonial Sovereignty Games' udkom i 2016 på Museum Tusulanums Forlag.

kom i 2016 på Museum Tusulanums Forlag.

RESUMÉ

Artiklen argumenterer for, at Thule bedst forstås som en relation mellem to steder: Qaanaaq og den amerikanske base. Denne relation er imidlertid udfordret af udviklingstræk langt fra Thule. Særligt har Hjemmestyrets kamp for at fremme et nyt nationalt, grønlandsk projekt skudt sig ind mellem byen og basen. Artiklen bygger på interviews, etnografisk observation og litteraturstudier.

"De folk deroppe er fandeme blevet godt og grundigt løbet over ende, siden de mødte ham der Ross. Først af den ene bindegale polarforsker efter den anden, der brugte mændene til at køre slæde for sig og kvinderne til at ligge i med, og så af danskerne, der skulle gøre sig selv og Danmark større ved hjælp af deres land, og til sidst kom amerikanerne for at bruge deres fangstområder til militærbase. For slet ikke at tale om alle de antropologer, der har kastet sig over dem, som var de den sidste pose slik i bolsjebutikken."

Cand.scient.pol.-karakteren Janus udlægger inughuits skæbne i Helms (2015).

De to Thuler¹

Fra at være et mytisk navn for det nordligste beboede sted hinsides den kendte verden (Hastrup 2015:30), blev 'Thule' i starten af 1900-tallet hæftet på inughuits trakter i det nordvestlige Grønland (2015:30-2). Da det amerikanske militær i begyndelsen af 1950'erne anlagde sin enorme base midt i inughuits revir, og den danske kolonimagt efterfølgende flyttede sine institutioner og inughuits hovedkvarter 130 km nordpå til Qaanaaq, var der pludselig to steder, der bar navnet Thule. Thule er måske det mest videnskabeligt beskrevne sted i verden pr.

"Thule – i periferien af det selvstyrede Grønland og Qaasuitsup Kommunea; central i den kolde krig" [Kilde aht copyright: <http://geology.com/world/arctic-ocean-map.shtml>].

indbygger. Men forskningen har i vid udstrækning valgt enten at se Thule Air Base i et globalt, militærstrategisk top-down perspektiv eller at anlægge en bottom-up forståelse ved at beskrive inughuits verden i mødet med verden som den bankede på eller slog døren ind til.

Påstanden i denne artikel er, at 'Thule' bedst forstås relationelt. For det første, at 'Thule' må forstås som mere end bare en enkelt, traumatisk relation (basens fortrængning af inughuit); relationen mellem Qaanaaq og basesamfundet er både mere aktuel og mere kompleks. For det andet er denne relation indlejret i relationer på andre skalaer mellem det globale til det lokale. I disse år sker imidlertid en række reskaleringer: forandringer af og forskydninger mellem projekter, praksisser på skalaer fra det globale over det nationale til det lokale. Særligt har Hjemmestyrets kamp for at fremme sin stilling på en national skala skudt sig ind mellem basen og fangersamfundet. Hvor meget basens mi-

litære organisation og installationer end søges isoleret fra den grønlandske omverden, så presser både basens befolkning og de grønlandske samfund på for at etablere relationer. Og Qaanaaq fremstår ved nærmere eftersyn - sammen med sine bygder - som et yderdistrikt, der på den ene side er ekstremt globaliseret, men hvis globalisering på den anden side (gen)skaber håndfaste etniske og sociale stratifikationer.

Næste afsnit kridter banen op ved at resumere Thules nyere historie og placering på globen. Herefter følger et afsnit om de etablerede tilgange til Thule i den human- og samfundsvidenskabelige litteratur (top-down og bottom-up) og et afsnit om de aktuelle relationer mellem by og base. Endelig analyseres konsekvenserne for Thule af det grønlandske nationale projekt som udfoldet under Hjemmestyre- og Selvstyreordningerne.² Et kort konkluderende afsnit opsummerer artiklens analyse.

Community Center for basebefolkningen er opkaldt efter Knud Rasmussen. (Foto: Ulrik P. Gad).

Globaliseret udkant - segregerende integration

På kirkegården i Qaanaaq ligger en fællesgrav med fire inskriptioner, som oplyser at Qjssuk, Nūtaq, Atangana og Aviaq, alle født i Kap York, døde i New York i 1898. Sammen med Minik og Uisåkavsak tog de imod den amerikanske opdagelsesrejsende Robert Pearys invitation til at tage med ham til storbyen (Gilberg 1994:134). De fire døde dernede og blev siden genbegravet i Qaanaaq i 1993 (Hastrup 2015:431; Gilberg 1994:550-1), efter at være blevet opbevaret på et naturhistorisk museum, hvor de i live havde været indkvarteret og ladet sig undersøge (Gilberg 1994:139; 214-221).³ Alene med denne ekspedition havde formentlig en større andel af inughuit i begyndelsen af det tyvende århundrede været i Amerika, end andelen af danskere, som på det tidspunkt havde været i Sverige. Thuledistriktet har i

over hundrede år været stærkt globaliseret (Hastrup 2015: 425).

Knud Rasmussen anlagde sin privat finansierede missionsstation "Nordstjernen" (1909) og handelsstationen "Kap York Stationen Thule" (1910) i bunden af North Star Bay, over for bopladsen Uummannaq, neden for Dundas-fjeldet (Gilberg 1977a:249) - cirka midt i dét, der på grønlandsk kendes som Avanersuaq (Det store Nord), og som qallunaat dengang kaldte Kap York-distriktet efter et markant forbjerg på vej nordover efter Melville Bugt. En af Rasmussens hensigter (Gilberg 1977a:248-50; cf. Petersen 1996; Hastrup 2015:371) var at give inughuit - eller polar-eskimoerne, som var hans navn for stammen - regelmæssige forsyninger af den vestlige teknologi, som man havde suppleret sin oprindelige materielle kultur med. I løbet af årtiers sporadisk kontakt med hvalfangere og ikke mindst under Pearys lange ophold havde man fundet en række ting nyttige eller behagelige: rifler og ammunition; træ, metal og snor til slæder og udstyr i øvrigt; brændsel; diverse kosttilskud og nydelsesmidler (Hastrup 2015: 323). Stationen med dens forsyninger og siden sygehus viste sig over årene så attraktiv, at den i højere og højere grad blev base for de ellers nomadiske inughuit: Da Rasmussen i 1929 indførte sin Thulelov, indeholdt den blandt meget andet en bestemmelse om, at ikke flere måtte slå sig ned i Uummannaq end der flyttede ud (Petersen 1996: 231-2). I 1937, efter Rasmussens død, solgte hans enke stationen til den danske stat (1996: 242-3), som lod Thuleloven - og det deri nedsatte rådgivende fangerråd - fortsætte som den grundlæggende regulering af distriktet i de første årtier (1996:243). Staten havde længe været forbeholden overfor at påberåbe sig suveræniteten over Thule - dels for ikke at pådrage sig udgifter til forsyning af området; dels for ikke at provokere USA og Storbritannien (Petersen 1996:225); Peary havde hejst Stars and Stripes i området og var retroaktivt udnævnt til admiral i den amerikanske

Blåræve på Thule Air Base. (Foto: Ulrik P. Gad).

flåde,⁴ mens skotske hvalfangere fortsat anså sig som privilegerede i området (Peter- sen 1996:225). I praksis blev Thulestationen en tid lang den bedste forretning af alle kolonierne i Grønland:⁵ Særligt ræveskind fra Pituffik-sletten finansierede udover driften af mission, forsorg og sundhedstjeneste i Thule Rasmussens syv 'Thule-ekspeditioner' til inuit-samfundene polen rundt (1996:232)⁶ og gjorde fangersamfundet relativt velhavende sammenlignet med andre grønlandske distrikter (1996:240).

Inughuit var altså både indrulleret i en global penge- og forbrugsøkonomi og mere koloniserede og stedfaste end nogensinde, da amerikanske ingeniørtropper i 1951 invaderede Pituffik.⁷ Trafikken af britiske og amerikanske ekspeditioner havde sammen med velfærdsstatens danske og vestgrønlandske fortrup af købmænd, præster, lærere og læger gjort det muligt for inughuit at tapetsere huse og hytter med alverdens aviser. Men et er overskrifter og æterbårne

beretningers teori - noget andet er urban modernitet i praksis: under konstruktionen af BMEWS-radaren i 1958-9 boede omkring 10.000 mand på basen, og helt frem til begyndelsen af 1960'erne var Thule Air Base med sine over 5.000 soldater og støttepersonnel (Ross & Ancker 1977:272, 276, 278) langt det største bysamfund i Grønland (cf. GS 2009:45).

I eet århundrede globaliseret, i et halvt koloniseret og nyligt invaderet blev Thule fra 1953 og frem på een gang integreret i og segregeret fra både Danmark og Grønland. Formelt blev Thule sammen med resten af Grønland integreret i Danmark ved at blive omfattet af grundlovsrevisionen den 5. juni 1953. Baggrunden var dels et dansk ønske om at sikre øens fortsatte tilknytning og slippe af FN's liste over kolonimagter, hvis forvaltning af kolonier på vej mod selvstændighed skulle overvåges; dels et pres fra den grønlandske elite for ligestilling og udvikling efter åbningen af landet for nye - ame-

Myndighederne opførte henover sommeren 1953 nye huse i Qaanaaq, beskedne men trods alt mere moderne (Gilberg 1977b:313-6; Hastrup 2015: 271ff). I dag anvendes de fleste som skure og værksteder i forbindelse med fangst og fiskeri; kun et enkelt synes beboet. (Foto: Ulrik P. Gad).

rikanske - indtryk under anden verdenskrig (Beukel et al 2010; cf. Heinrich 2010). Og dels et ønske fra centrale danske politikere om netop i dén situation - hvor Grønland og USA af vidt forskellige grunde viste interesse for hinanden - at knytte Grønland tættere til Danmark og dermed udstrække USAs interesse og omsorg til den lille klat på kortet som under krigen havde ligget påfaldende stille i skyggen af Berlin, og nu fandt sig selv ubehageligt tæt på Moskva (Lidegaard 1999:353-500). I 1963 blev inughuit integreret i den almindelige administration af Grønland: Thule fik plads i Grønlands Landsråd (Gilberg 1977a:254), fangerrådet blev afløst af en kommunalbestyrelse, og Thuledistriktet blev til Thule Kommune (Gilberg 1994:558; Brøsted & Fægteborg 1987:21), som senere ændrede navn til først Avanersuup og siden

Qaanaap Kommunua. I forhold til både landsråd og kommunestyre spillede den amerikanske militære tilstedeværelse en direkte rolle: Landshøvding Lundsteen bemærkede i 1957, til støtte for et forslag i Landsrådet om at involvere Thule (og Østgrønland) i Landsrådets arbejde, at "Forbindelsen til Thule er i dag lige så let som forbindelsen til Upernavik og Umanak; dette beror på en service fra de amerikanske baser".⁸ Omvendt begrundede hans efterfølger Finn Nielsen et par år senere en udskydelse af en udstrækning af kommunestyret til Thuledistriktet (og Østgrønland) med vanskelighederne ved at afgrænse kommunerne på en måde, hvor man undgik at meget store uvedkommende basebefolkninger fik uhensigtsmæssig stor vægt i kommunalbestyrelserne (Grønlands Landsråd 1961:44ff); et problem, der i sidste

Udsigten mod Dundas fra D Launch, det bedst bevarede af fire missilforsvarsbatterier etableret i 1958. A Launch etableredes i Dundas. Til disse batterier opbevarede 1959-1965 atomspræghoveder på TAB (Taagholt 2002:26). (Foto: Ulrik P. Gad).

ende løstes ved at holde Forsvarsområdet (og Nordøstgrønland) udenfor kommunal inddeling. Det grønlandske Hjemmestyret fortsatte integrationspolitikken, først ved i 1998 at afskaffe den selvstændige valgkreds, der sikrede Thule-distriktet en repræsentant i Landstinget,⁹ og siden ved i 2009 at lade kommunen fusionere ind i den nye, store Qaasuitsup Kommunia som med hovedsæde i Ilulissat omfatter byer og bygder spredt over mere end 1600 kilometer kystlinje praler af at være verdens største (2014: 8 et passim).

Selvom kommunalreformen formelt bød på integration af Thule på lige fod med andre steder, er den - som det vil fremgå nedenfor - i praksis blevet opfattet som kul-

minationen på en segregeringsproces, hvor Qaanaaq med sine bygder er blevet stadig mere afskåret fra omverden. I forlængelse af den generelle beskyttelsespolitik havde den danske administration i Grønland allerede i forbindelse med etableringen af de amerikanske baser under krigen insisteret på, at de amerikanske tropper i videst muligt omfang skulle undgå omgang med lokalbefolkningen (Claesson et al. 1983:98; cf. Zinglersen 2015:41; Brøsted & Fægteborg 1995:316). Da omfanget af det amerikanske Thule materialiserede sig, udløstes overvejelser om en flytning af det grønlandske Thule (Brøsted & Fægteborg 1987:38ff). Hvad enten den konkrete timing skyldtes amerikanernes beslutning om at anlægge et missilforsvars-

batteri (senere kendt som A-Launch) i Dundas (Brøsted & Fægteborg 1995:317) eller den umiddelbart forestående udstrækning af Grundlovens borgerrettigheder til at omfatte også Thulebefolkningen (Brøsted og Fægteborg 1987: 66ff), fik fangerfamilierne i maj besked på i huj og hast at pakke slæderne og flytte til den forladte boplads i Qaanaaq (Brøsted og Fægteborg 1987:63-4; 75).

Efter flytningen af inughuit og de danske institutioner, der servicerede dem, forblev tilbage i Dundas en dansk koloni bestående af institutioner rettet mod servicering af den danske civilbefolkning på basen og det dansk-grønlandske samfund i øvrigt (FOTAB 2014). I 1985 var imidlertid de sidste danske institutioner flyttet ind på selve basen (Taagholt 2002:48), hvorefter "hele Dundalsdelen af 'Forsvarsområdet' blev lukket ned" (FOTAB 2014). Hermed begrænsedes den residualservice, man ydede inughuit i form af "pligt til at indkvartere og bespise lokale rejsende til og fra distriktet året rundt" (Zinglersen 2015: 155), som gjorde det muligt "at slå sig lidt ned ved Dundas og lade sig engagere til at køre slædeture for amerikanerne" - og "få helt afgiftsfrie varer", selvom de faste danske beboere på Dundas "officielt [var] de eneste i distriktet, der [kunne] handle på basen" (Gilberg 1964:204f). Da Hjemmestyret etablerede en selvstændig lufthavn i Qaanaaq - medfinansieret af staten som delvis kompensation for tvangsforflytningen i 1953 (Statsministeriet 2001) - drosledes lokalbefolkningens transittrafik gennem basen ned. Selve forsvarsområdet er fortsat uden for kommunal inddeling, men som et resultat af forhandlingerne i forbindelse med opgradering af radaranlægget på basen, blev Dundas og Uummannaq i 2003 udskilt fra forsvarsområdet (Udenrigsministeriet 2003). Som det vil fremgå, synes udskilningen i praksis ikke at have lettet brugen af området væsentligt; andre processer trækker i modsat retning.

Der er fri adgang til det indre under vagttårnet på D Launch, som dog er delvist fyldt af is. Tilsvarende rum under A Launch i Dundas er aftalt brugt til deponering af affald fra oprydningen af de lossepladser på Dundas, amerikanerne har efterladt.10 (Foto: Ulrik P. Gad).

Skilt markerer afgrænsningen af forsvarsområdet ved ankomst fra Dundas. (Foto: Ulrik P. Gad).

Thule i teorien

Thule Air Base kan analyseres uden mennesker. Geopolitiske analyser godtgør, hvorfor Thule var et godt sted at lægge basen - ud fra kun tre faktorer: Placeringen af supermagternes beslutningscentre og våbensystemer udpeger sammen med de til rådighed stående våbentechnologier Nordgrønland som uomgængeligt (Bjøl 1977:260; Ross & Ancker 1977:269-70).¹¹ Som udtrykt i et brev fra det amerikanske konsulat i Godthåb i 1947: "We need Thule. ... Look at Thule on the map. It makes Alaska look sick. It is one of the very few places in Greenland where it is possible to construct a large airfield. It is also accessible to large ships" (citeret i DUPI 1997: 68). Tilsvarende forklarer udenrigspolitiske teorier striben af Thule-sager fint (Mouritzen 1998): Så længe Grønland var en koloni behøvede man ikke spørge. Da Grønland ikke længere var en koloni, var det fortsat uklart om Grønland talte med, når der blev udstukket politikker med gyldighed for 'Danmark'. Endelig var Grønland som billet til venskab med USA for vigtigt for Danmark, til at flere end allerhøjest nødvendigt kunne involveres. Grønland var et kort, Danmark kunne spille (Henriksen & Clemmensen 2017). Eller mere præcist: Thule var en trumf, Danmark var nødt til at spille (Lidegaard 1999; 2011). I et top-down perspektiv bliver stedet så nødvendigt, at menneskene forsvinder fra analysen. Og dette tilfælde: forsvinder fra stedet. Etableringen af Thule Air Base kan også analyseres fra et menneskeligt perspektiv. Det har en stribe etnografer og andre humanister gjort (Brøsted og Fægteborg 1987; 1995; Hastrup 2015: 398ff). Så bliver billedet en invasion:

"Med helikoptere og isbrydere i spidsen kastede den 9. juli en frygtindgydende armada anker på reden ... Fra skibene rettedes hundreder af øjne og kikkerter mod kysten. Vi, der sad der, tagttog dem lige så vedholdende. Vi forestillede os, at skrogene var stopfulde med køretøjer,

maskiner, mad, cigaretter, søde sager og benzin. ... En stor gul sky løftede sig mod himlen. ... En by fuld af hangarer og telte, af blik og aluminium rejste sig glitrende i solen midt mellem røgslør på en slette, der i går havde været bar. ... Ved at køre over havisen var vi der på knap et kvarter. Da vi kom ind på land, blev vi næsten knust af en kæmpestor lastbil med tolv hjul, der var mandshøje. ... Hundene, der var mere vant til bjørne end til denne forfærdelige støj, sprang til alle sider. ... Vi blev dækket af jord. Jeeps, traktorer, tanks på larvefodder, maskiner af enhver tænkelig art, kørte ustandselig frem og tilbage ... De kastede klippestykker fra bjerget ned i havet for at lave en 600 meters dæmning for bugten. ... Pludselig lød der en slags skingrende hornsignal. Jeg så op, og to minutter efter skete der en eksplosion, der sprængte bjerget. Stene blev slynget op i luften. ... [S]å kom der en mand til fods. Da han havde opfattet, hvor sølle vi så ud ... og da jeg stillede ham et par spørgsmål, viste han os vej frem. Hovedkvarteret. En støvet træbarak. ... Hans mægtige næve var ved at knuse mine fingre. Bagefter var der ikke det sted, som de ikke gerne og med den yderste høflighed ville lade mig se. ... Vi sluttede ved biografen. ... Forestillingen gjorde et sådant indtryk, på eskimoen, der havde være med mig ..., at han forlod mig midt under den. ... De indfødte fortalte mig, at min ledsager var blevet så overvældet ... at han skyndsomst havde taget sin slæde og var draget tilbage til Siorapaluk. ... Jeg har aldrig - på så lille et område - set et sådant kosmopolitisk milieu. Jeg traf en ny gruppe mennesker. Flere af dem kom lige fra Florida ... Genet afsted ... drog de til deres barak ... Næste dag ville de være i gang med deres job. Der var ingen af dem, der var helt klare over, hvor de befandt sig." (Malaurie 1957: 234, 223, 226, 227, 228, 231-2; cf. Lufkin 1977).

Umiddelbart fremstod basen - bare dens affald på dumpen - uimodståelig for Uummannaqs beboere (Gilberg 1964:204; Gilberg 1977b:307). Men dén form for invasion af den eskimoiske kultur fremstod uforsvarlig for de ansvarlige danskere (Brøsted & Fægteborg 1987:45). Resultatet blev endnu et invasivt overgreb: værre end selve forflyttelsen i 1953 af de inughuit, der var blevet bofaste ved Dundas, var den amputation af de nomadiske inughuits mulighed for at berejse landskabet for at variere jagten (Brøsted & Fægteborg 1987: 85-94). Men invasionstrummerne er ikke overståede; i den rette belysning fremtræder de som relevante forklaringer på de mest forskelligartede forhold. De imperiale invasioner har givet udslag i en opfattelse af, at andre ser inughuit som mindre værd; som ligeegyldige i forhold til større hensyn (Hastrup 2015: 409). På den ene side reaktiveres traumerne hver gang man ser sig nægtet ligebehandling - og hver gang, ens stemme bliver overhørt. På den anden side viser offerrollen - og dens medfølgende selv-essentialisering - sig lejlighedsvist at kunne kaste kompensation af sig: De retsager, som foreningen af fordrevne medlemmer af Thulestammen, Hingitaq'53, førte op igennem 1990'erne med støtte i nøje, arkivbaseret dokumentation (Brøsted & Fægteborg 1987) gav både anerkendelse af overgrebet og en beskedent erstatning (Nielsen 2004:316; 328). Først var stedet nødvendigt for menneskene - så blev blokeringen af stedet nødvendigt.

De to analyser - nødvendigheden af stedet uden mennesker, og nødvendigheden af stedet for menneskerne - har svært ved at mødes. Taagholt forsøger at få dem til det, når han anfører at "[d]e fangerfamilier, der i 1953 flyttede fra deres gamle boplads, må som mange danskere, der grundet motorvejsbyggeri, anlæg af nye veje, broer, kraftværker, industriområder flytte fra den lokalitet, de føler sig knyttet til." Som forløsning foreslår han at "Thulefangerne ... med stolthed erklære[r], at de har ydet en indsats

for sikring af verdensfreden. Terrorbalancen virkede, og Thulebasen var her et vigtigt element. Så Grønland og Thulefangerne har lidt et afsavn, der er kommet menneskeheden til gode. En tredje verdenskrig blev undgået." (2002:101-2) Reelt kræver dén historie, at bottom-up perspektivet indordner sig under top-down perspektivet.

En anden måde at binde de to historier sammen på - nødvendigheden af at tømme stedet for mennesker og nødvendigheden af stedet for menneskerne - finder man i Nuuk: Grønlands Landsstyre har succesrigt benyttet Thule-sagerne som løftestang for inddragelse i Danmarks forvaltning af Grønlands udenrigs- og sikkerhedspolitik. Netop fordi kolonihistorien ikke er pletfri, er Danmark sårbar over for Grønlands afpresning (Kristensen 2005). Resultatet er, at Danmark og Grønland - i mere eller mindre formfuldendt koordination - leger julelege med, hvad der formelt er Danmarks suverænitet over Grønland (Gad 2016). Men hvordan er inughuit egentlig tjent med det grønlandske nationale projekt? Hastrup bemærker, at "de mange til- og fraflyttere i Avanersuaq har gjort Thulefolket mindre klart tegnet som folk. Men de er fælles om ikke at føle sig særligt påskønnet at landsmænd sydpå." (2015:464). Spørgsmålet er, i hvor høj grad hun har ret i, at den oprindelige (fanger-) befolkning og de kort- og langtidstilkaldte fra Sydgrønland (og Danmark) deler vilkår på netop det felt. Eller er der snarere tale om endnu en gennemspilning af top-down perspektivets appropriering af stedet Thule til formål andre steder? Resten af artiklen udgør et forsøg på at indkredse et svar på det spørgsmål ved at betragte de reskaleringer, der har formet og omformet forbindelserne både mellem de to Thuler og videre ud i verden.

Reskaleringer afskærer relationer¹²

Relationerne mellem Qaanaaq og basen er mangefaceterede og under stadig forandring (cf. Gad 2017). Dén danske løgn, som i 1953

grundlagde relationen mellem de to 'Thuler', lever fortsat videre i forskellige udgaver, selvom den blev svækket afgørende af retsagerne i 1990'erne. Men de mellemliggende års naboskab har tilført relationen dybere, intime dimensioner i form af familiære bånd med hvad deraf følger af glæder og traumer. Men hverdagen præges i dag i højere grad af 'mindre' misforståelser, hvide løgne og ubehagelige sandheder: Fangerne ønsker flere rettigheder på basen for at gøre brugen af Dundas mere fleksibel - mens base-autoriteters opstramninger gennemføres med henvisning til både militær sikkerhed (indtrængende terrorister) og banale ordenshensyn (omgåelse af afgiftsfritagelse og alkoholforbud). Samlet fremstår basen, set fra Qaanaaq, som de forspildte mulighedsers land: "Vi ved de har alt; vi må ikke få det";¹³ internet, fast læge, friske grønsager, billige varer, job og lærepladser, nemme flyforbindelser ud i verden. Set fra basens 'åbne fængsel' (Ovgaard 2016:103) udgør Qaanaaq tilsvarende en forspildt mulighed for at se noget mere af Grønland.

Den aktuelle udvikling af relationerne mellem Qaanaaq og basen er imidlertid præget af en række reskaleringer. En del har globalt udgangspunkt: Klimaforandringer gør havisen mere usikker, mere uforudsigelig og dens omfang mindre; hermed bliver udbyttet ved længere fangstrejser mere usikkert, samtidig med at risikoen forbundet med individuel transport - pr. jolle som pr. slæde - bliver større.¹⁴ Urbaniseringen, som i Grønland betyder gradvis affolkning af mange bygder,¹⁵ har i Avanersuaq konkret fjernet bygden Moriusaq, som udgjorde en væsentlig trædesten på vejen fra Qaanaaq mod basen (og videre sydpå). Sikkerhedspolitiske forandringer - som udgangspunkt Grønland og Qaanaaq uvedkommende - har dels indskrænket basens funktion og omfang (Taagholt 2002), dels udløst et ønske om at stramme op på sikringen af basen. Men yderligere et antal reskaleringer bidrager til at afskære relationerne mellem Qaanaaq

og Thule Air Base: nedgraderingen af servicekonceptet på basen og - ikke mindst - indskydningen af en proto-nationalt grønlandsk skala med hvad deraf følger af administrative og praktiske ændringer. Det samlede resultat af reskaleringerne er, at man "lukker af og sletter Thule Air Base fra Grønlandskortet".¹⁶

New Public Management

De globale reskaleringer medieres af, at forvaltningen af base-infrastrukturen i stadig højere grad underlægges principper fra new public management. Denne tendens slår igennem på flere måder: For det første var tidligere 20-25% af GCs ansatte grønlandere (eller formelt formuleret for at undgå problemet med at definere, hvem der tæller med som grønlander: "rekrutteret fra Kysten"). Efter de seneste indskrænkninger er andelen snarere 15%.¹⁷ Nogle ser en forklaring i en ikke offentligt udmeldt omprioritering fra grønlandiseringshensynet til en hårdere fokusering på kompetencer nødvendiggjort af et generelt mindre 'slack' i kontrakten.¹⁸ En ændring af kontraktstrukturen i 2005 spiller imidlertid en mindst lige så stor rolle: Før da var opgaven i kontrakten groft sagt blot specificeret som 'GC skal sørge for at basen ved kontraktens udløb er i samme stand som ved indgangen på perioden'. Her til fik man et samlet beløb. De nye kontraktters mere detaljerede opgavebeskrivelse har mindsket omfanget af midler, som GC har til rådighed for mere elastiske vedligeholdelses- og oprydningsopgaver: "Tidligere ku' man skrue op og ned på fx oprydning af tønder som beskæftigelsesterapi for ufaglært grønlandsk arbejdskraft på korte ansættelser".¹⁹ For det andet gennemføres løbende en 'komprimering' af basen i færre bygninger på mindre areal. Argumentet er, at det sker af økonomiske grunde²⁰ - men fornemmelsen i Qaanaaq er, at ønsket om at undgå, at for mange ledige faciliteter inviterer til civil brug, spiller ind: "I stedet for at fjerne barakker på basen kunne man

renovere en eller to til fangerne."²¹ En tredje følge af USAFs og GCs øgede omkostningsbevidsthed, nemlig udfasning af benzin på basen, står endnu ikke helt klart i Qaanaaq.²² Indtrykket på basen er, at lukningen af "Moriusaq har hverken gjort fra eller til"²³ for trafikken: fangerne køber benzin via sponsorer med adgang til GCs pumpeanlæg.²⁴ Men reduceret servicekoncept og øget omkostningsbevidsthed som følge af mere præcise styringsmidler i basekontrakten vil formentlig lukke benzinpumpen - ikke bare for GC-ansatte, men også for fangerne. Uden mulighed for optankning i Pituffik skal joller på vej fra Savissivik til Qaanaaq (eller omvendt) have brændstof med til hele turen - og fangere på jagt i området omkring basen skal have brændstof med til både ud- og hjemtur.²⁵ Og hvis man alligevel vil overnatte i fangsthytterne i Dundas, skal man også have petroleum med til ovnen - for den udgår på basen sammen med benzinen.²⁶

Grønlandsk nation building - stratifikation reproduceret

Indskydningen af et proto-nationalt grønlandsk niveau udgør en mere kompliceret reskalering, som på flere paradoksale måder har afskåret Qaanaaq fra både basen og resten af Grønland.

For det første kan etableringen af den separate landingsbane i Qaanaaq læses som et led i etableringen af national grønlandsk autoritet over udenrigspolitikken: Hjemmestyret i Nuuk søgte at hjemtage den politiske gevinst af afdækningen af tvangsflytningen i 1953 (i skyggen af dokumentation af dansk medviden om den A-våben-bevæbning, der blev åbenbar i 1968): Primært ved at opnå en formaliseret inddragelse i udenrigspolitikken; men også ved at demonstrere handlekraft og sikre en compensation, som skulle bryde Qaanaaq's isolation. Da forhandlinger om at udskille et civilt område på selve Pituffik (efter model fra Sønder Strømfjord/Kangerlussuaq) trak ud, foretrak man, som en måske

mindre hensigtsmæssig men i det mindste hurtig løsning, anlæggelsen af den nye lufthavn i Qaanaaq.²⁷ På basen har en interviewperson i dag den opfattelse, at "det er kun Nuuk-politikerne som er sure på basen. De lokale i Qaanaaq ville hellere have en skole og havn."²⁸ I hvert fald nogle i Qaanaaq er enig ud fra en betragtning om, at "Det tager en uge at losse skibet. De kan jo kun arbejde ved højvande".²⁹ Hertil kommer den absurde prisstruktur i distriktsflyvningen, som skyldes at Landskassen efter åbningen af Qaanaaq kun subsidierer Air Greenlands beflyvning af Qaanaaq fra Upernavik og Savissivik fra Qaanaaq - mens billetter til og fra Pituffik (som ligger på vejen) udbydes til kostpris. Nationale prioriteringer i Nuuk afskærer Qaanaaq fra Pituffik - men også Pituffik fra Grønland.³⁰ Når en GC-ansat inviterer mig til at høre "den anden side", refererer han hverken til USAF eller befolkningen i Qaanaaq, men til det officielle Grønland i Nuuk: "De vil jo gerne have vores penge."³¹ En bemærkning, der ræsonnerer med mange års klager fra Borgerrådet i Pituffik, som har fremført, at civilbefolkningen på basen får alt for lidt for deres skattebetaling til Landskassen³² (og at Borgerrådets budget til aktiviteter burde udvides³³).

[INDSÆT HEROMKRING FOTO 4278: I mangel af en egentlig havn lodses gods i Qaanaaq via pramme eller mindre både. Her bjærges olietønder fra et forsynings-skib indchartret af KNI/Polaroil, mens brændstoff-tankene på havnen over et par dage fyldes via en slange fra skibet.] **DER ER IKKE NOGET BILLEDE 4278**

For det andet kan kommunalreformen i 2009 ses som en del af konsolideringen af en (fremtidig) grønlandsk nationalstat: For at få den erhvervsudvikling i gang, som skal sikre en bæredygtig nationaløkonomi, må et lokalt engagement sikres - men for at kunne decentralisere fra Selvstyret, må de modtagende enheder være store og stærke nok til

På dumpen i Qaanaaq findes en del kasseret materiel, importeret fra basen over årene. (Foto: Ulrik P. Gad).

at løfte opgaverne (Fleischer 2004; Strukturudvalget 2005). Fusionen har gjort at 'kommunen', fra at være en meget konkret og lokal institution, pludselig er blevet en meget fjern instans:³⁴ man taler om 'nede i Ilulissat' på samme måde som 'nede i Nuuk' eller 'nede i København'.³⁵ Af og til synes de fjerne autoriteter at smelte sammen til et ubestemt sted 'nede sydpå'. Da jeg spørger, hvor 'sydpå' begynder, lyder svaret med et flækket grin "Upernavik!"³⁶ Medarbejdere på kommunens filialkontor i Qaanaaq og på kommunale institutioner giver indtryk af, at der er langt til cheferne og resten af organisationen. For qaanaarmiuts relationer til Pituffik udgør Ilulissat en ganske absurd

omvej, hvor der tidligere var en direkte, formel kontakt mellem Qaanaap Kommunias borgmester og DLO'en.³⁷ En qaanaarmioq beskrev, hvordan borgmesteren fra Ilulissat under en uges besøg i juli "bare havde kørt rundt i en bil. Han talte ikke med nogen."³⁸ Fangerforeningens formand havde i den forbindelse givet et brev til borgmesteren om, at man gerne ville tale direkte med basen; "Jeg skal prøve" lød borgmesterens svar. I oktober var der ikke kommet besked tilbage.³⁹ En af de veje, ønsket om at få kommunen tættere på igen, tager, er støtte til ønsket om at opdele Qaatsuitup Kommunias i to:⁴⁰ Ved en vejledende folkeafstemning i 2014 stemte 84% af qaanaamiut for, uden

det var gjort klart, hvor snittet skulle lægges (Mølgaard 2014). Men den i sidste ende besluttede opsplitting vil bogstaveligt talt ikke ændre noget for Qaanaaq, som sammen med Upernavik og Uummannaq fortsat vil have Ilulissat som 'hovedstad', mens kun den sydlige del af Diskobugten skæres fra til en ny kommune.⁴¹

Igennem lange perioder var det vestgrønlandere, der varetog kolonisationen og civiliseringen af Thule (og Østgrønland) på vegne af Danmark - og inughuit troede indledningsvist, at de første 'dansk-grønlandske' missionærer talte dansk (Petersen 1996: 239). Helt op i 1940'erne registrerede koloniadministrationen i Thule en vis forbeholdenhed over for vestgrønlandere. Da kolonibestyrer Hans Nielsen i 1949 på foranledning af Grønlandskommissionen af 1948 gennemførte en mindre rundspørge med henblik på at understøtte kommissionens beslutning om Thules stilling i forhold til administrationen af de øvrige kolonier, var et almindeligt standpunkt, at sydgrønlandere burde opnå valget og valgbarhed efter to til ti års bosættelse i distriktet. Adspurgt om "Sydgrønlandere og Thuleboer, forholdet mellem" strakte svarene fra "meget godt" til "ikke godt", mens en mand i sin bedste alder - i det mest omfangsrige af Hans Niensens resumerede svar - leverede en karakteristik af problemstillingen, hvis ekko kan høres i dag i debatten om tilkaldte til Grønland i almindelighed: "Der bør altid sende de bedste folk af Sydgrøn. og Embedsmændene bør ikke være for unge saa vil forholdet blive meget bedre." (Nielsen 1949; cf. Gilberg 1964: 212-4; Petersen 1996:240).

Den anden side af mønten udgøres af en (vest)grønlandsk identitetsdiskurs, hvor inughuit (sammen med Tunumiut; 'bagsidebeboerne', dvs. østgrønlanderne) har stået som det oprindelige Grønland i en pendulering mellem to modsatrettede positioneringer: den uciviliserede, hedenske rest, som skulle bringes med ind i moderniteten, og det autentiske ideal, som udgjorde en form

for håb i kontrast til den danificerede norm (Langgård 2000). I dag er den grønlandske velfærdsstats fortropper, der flyver ind og ud ad Qaanaaq lufthavn på kortere og længere besøg i højere grad vestgrønlandsk end dansk. Som en af dem siger: "Mange har aldrig været ude af byen - og du kan jo bare rejse igen."⁴² Måske er landingsbanen ikke så meget til for qaanaarmiut som for den grønlandske velfærdsstats skyld?

En tredje følge af, at Nuuk er indskudt som selvstændigt niveau, er - på sin vis parallelt med kommunalreformen - mest mærkbar jo længere væk fra de større byer, man bevæger sig. En af de vigtigste reformer, som blev gennemført af Hjemmestyret, var opløsningen af koloniadministrationens mastodonter KGH og GTO i mindre enheder. Hensigten var at gøre dem modtagelige for politisk kontrol (Skydsbjerg 1999). Den medfølgende 'sektorisering' af den offentlige service og forsyning er imidlertid ikke nødvendigvis hensigtsmæssig i små, isolerede samfund. Konkret medfører opsplittingen, at en række helt konkrete opgaver ikke bliver løst (Hendriksen & Hoffmann 2016): Enten fordi de falder mellem to stole - eller fordi det for hver enkelt af de nye hjemmestyreejede (eller kommunale) selskaber og organisationer ikke er rationelt at have beredskab for en bestemt type opgaver alle steder. Eksempelvis har hverken kommunen eller nogen af selskaberne fuldtidsarbejde til en mekaniker i Qaanaaq. En del af den slags 'sektoriseringshuller' bliver rutinemæssigt lappet af de selvstyreejede selskaber indbyrdes; eksempelvis varetager lufthavnsselskabet Mittarfeqarfiit Air Greenlands station i Qaanaaq, ligesom KNI gør det andre steder. Alligevel udestår en masse huller, som man som privatperson eller erhvervsdrivende selv må lappe på krejleris (cf. Hastrup 2015: 252f). Og her hjælper det selvfølgelig, hvis man i kraft af sin position eller funktion har gode bekendte på basen: en mekaniker, der nemt og hurtigt kan få reservedele op fra Danmark,⁴³ eller en mellemmand, der tilbyder sig: "Næste

'Konsolideringen' af basen (cf Taagholt 2002:105) har efterladt særligt den nedre del af Pituffik med kun vage spor af omfattende barakbyggeri. (Foto: Ulrik P. Gad).

weekend er vores næste tur sidste tur i år - så du må jo sige til, hvis du skal have noget med fra basen.⁴⁴ Ikke alle har den slags positioner, funktioner eller kontakter - og en tilflytter fortæller, hvordan man "fornemmer en undergangstone, når noget går i stykker, fx. frysehuset".⁴⁵ Og der er grænser for, hvor mange huller der kan lappes uformelt. GC har ad hoc udført pro bono renoveringsarbejder på fangsthytterne i Dundas.⁴⁶ Men skal fangere fortsat kunne bruge Dundas trods 'konsolidering' af basen, indskrænkning af servicekoncept og mindre slack på basen - så kan Selvstyret møde et krav om yderligere betaling for en særskilt servicekontrakt.⁴⁷ Et krav som vil kollidere med Selvstyrets forståelse af, at Grønland har krav på at modtage betaling for, at basen ligger der i det hele taget.

Konsekvenserne af nation building-procesen bevirker en samtidig afsnøring af base og fangerby fra hinanden - og af begge de to Thuler fra Grønland: Som afslutning på udskilningen af Dundas fra forsvarsområdet blev skøderne for og administrationen af bygningerne på Dundas i 2012 overdraget fra Selvstyret til Qaasuitsup Kommunia⁴⁸ - "men ham som tog en interesse for sagen er vist rejst".⁴⁹ Såvel Fangerforeningen i Qaanaaq og DLO'en begræder den hygiejniske standard i de huse, der er udpeget som fangsthytter.⁵⁰ Men hvor man i Qaanaaq er frustrerede over, at "dem fra basen har taget de bedste huse"⁵¹ og i øvrigt giver udtryk for gerne at bidrage til at hæve niveauet,⁵² ser det fra basen ud som om, at fangernes efterladenhed slider

unødigt på fangerhytterne: "Det ender med at jeg lukker dem. ... Det er Grønland, så det kan jeg ikke - men jeg tiltager mig myndighed".⁵³ Et kommunalbestyrelsesmedlem konstaterede heroverfor tørt, at "Dundas ellers er returneret til Grønlands Selvstyre - men det er stadig danskerne på TAB, som vil bestemme."⁵⁴ Mere generelt beklagede fangerforeningens formand sig over, at man - selvom man havde den mest umiddelbare kontakt med og interesse i basen - aldrig kom med til møder med hverken base commander, DLO'en eller GC, trods gentagne breve til både KNAPK, Selvstyret og Qaasuitsup Kommuneis borgmester med besked om at "vi meget gerne vil deltage i alle møder og seminarer om Pituffik. ... Måske kunne vi finde løsninger, hvis vi faktisk mødtes. ... Vi er ikke med. Når de ændrer regler, kontrakter og forhold skal de også spørge os."⁵⁵

I 2004 forklarede den daværende udenrigsdirektør i Hjemmestyret, Mikaela Engell, Grønlands approach til Thule for en amerikansk journalist:

"I think there's a basic distrust in the Greenlandic people, which, of course, is also in the government, with the American presence. ... Are these people to be trusted? And are they to be trusted when any contact we have with them is always through Denmark, which filters what we want to say? ... It's like peeling an onion. You're told that things are a certain way, and then you start peeling the layers, and it's lie upon lie upon lie" (Mahr 2004).⁵⁶

I kølvandet på afsløringerne af den hemmeligholdte danske accept af atombevæbningen af TAB blev der i 1995 etableret en dansk/grønlandsk embedsmandsgruppe for at give Hjemmestyret indblik i udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørgsmål (Taagholt 2002:86f). Og i 2005 fik Hjemmestyret lov at sætte sin særskilte un-

derskrift på et tillæg til Forsvarsaftalen⁵⁷ hvorved man fik plads i en Joint Committee, hvor man diskuterer samarbejde med amerikanerne.⁵⁸ I begge tilfælde var Thule det kort, som bragte Hjemmestyret nærmere en egen rolle i global politik (cf. Kristensen 2005) - netop fordi den danske stat havde spillet Grønlandskortet uden at involvere grønlænderne.

I den grønlandske regering sorterer forholdet til amerikanerne i dag under Landsstyremedlem Vittus Qujaukitsoq, der er født i Qaanaaq. Men som en, der blev boende i Qaanaaq, siger: "Næsten alle Landsstyremedlemmerne arbejder kun for sin egen mening - de har ikke kontakt til os. Vi er kun 600 mennesker, så vi betyder ikke så meget for dem. Vi er uden for deres arbejde."⁵⁹ Den tidligere top-embedsmand i Hjemmestyret, Hans Jakob Helms lader i sin Thule-thriller (2015) en biper-son opliste de udefrakommende, der har løbet "[d]e folk deroppe ... over ende": polarforskere, danskere, amerikanere, antropologer. Måske bør man til den liste føje det nationale grønlandske projekt udrullet af Hjemmestyreeliten siden 1979. Men på basen mente én at vide, at «Vittus tager benzinen op i Joint Committee.»⁶⁰ Og ikke meget tyder på, at qaanaarmiut følger det spor, der blev udlagt under 1990'ernes retssager om tvangsforflyttelsen, som i sin yderste konsekvens ville føre til et krav om, at inughuit anerkendes som et særligt oprindeligt folk (Lynge 2002; Nielsen 2004) med rettigheder ikke bare i forhold til den danske stat men også i forhold til en fremtidig grønlandsk. Snarere indskriver man sig det nationale grønlandske projekt på lige fod med andre byer i 'udkantsgrønland': man synes at omfavne både sin særlige omhu for oprindelig fangstteknik (Hastrup 2015) og de moder- niserende aspekter af nationbygningen med stolthed.

Konklusion: Afskåret af omverdenen

Relationen Qaanaaq/Pituffik er indlejret i relationer på andre skalaer mellem det globale til det lokale. Qaanaaq fremstår på den måde - sammen med sine bygder - som et yderdistrikt, der på den ene side er ekstremt globaliseret, men hvis globalisering på den anden side (gen)skaber håndfaste etniske og sociale stratifikationer. Særligt har Hjemme- og Selvstyrets kamp for at fremme sin stilling på en national skala skudt sig ind mellem basen og fangersamfundet. Alligevel er der ikke umiddelbart noget, der tyder på, at en særskilt oprindeligfolks-identitet som inughuit formuleres på en sådan måde, at det udfordrer det grønlandske nationale projekt. Thule kan i teorien betragtes top-down; så ser man primært basen. Eller Thule kan betragtes bottom-up; så har man oftest set sagen fra inughuits synspunkt. Denne artikel har forsøgt at indfange Pituffik i praksis - ved at tale med folk i Qaanaaq og på basen om de gensidige relationer og relationerne ud i verden.

Referencer

- Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit/Økonomisk Råd 2014 'Bygderne i en samfundsøkonomisk belysning. Teknisk baggrundsnotat 2014-01', <http://naalakkersuisut.gl/-/media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Finans/DK/Oekonomisk%20raad/Teknisk%20baggrundsnotat%202014-1%20Bygderne%20i%20en%20samfunds%C3%B8konomisk%20belysning.pdf> (tilgæet 9. juni 2017)
- Beukel E, Jensen FP & Rytter JE 2010 Phasing out the Colonial Status of Greenland, 1945-54, København: Museum Tusulanum Publishers (Monographs on Greenland 347, Man & Society 37)
- Bjøl E 1977 'Den politiske baggrund for oprettelsen af Thule Air Base', Tidsskriftet Grønland 25(9-10):255-60
- Brøsted J & Fægteborg M 1987 Thule. Fangerfolk og militæranlæg, 2. udg., København: Akademisk
- Brøsted J & Fægteborg M 1995 'Invasjonen af Thule og befolkningens fordrivelse', Tidsskriftet Grønland 43(7/8):310-20
- Claesson P, Lidegaard B & Nørregaard K 1983 'Konsekvenserne', pp.97-100 in Claesson P (red.) Grønland - Middelhavets Perle. Et indblik i amerikansk atomkrigsforberedelse, Eirene
- Doel RE, Harber KC & Heymann M 2016 Exploring Greenland. Cold War Science and Technology on Ice, New York: Palgrave Macmillan
- DUPI 1997 Grønland under den kolde krig: Dansk og amerikansk sikkerhedspolitik 1945-68, København: Dansk Udenrigspolitisk Institut
- Fleischer JL 2004 'Strukturreform - med mennesket i centrum', Sermitsiaq nr. 2, p. 38
- FOTAB 2014 'kort indføring', uofficiel og kun til privat brug, februar
- Gad UP 2016 National Identity Politics and Postcolonial Sovereignty Games: Greenland in the margins of Europe, Copenhagen: Museum Tusulanum Publishers (Monographs on Greenland 353 [Man & Society 43] series)
- Gad UP 2017 'Sex, Løgn og Landingsbaner: Thule set relationelt', Tidsskriftet Grønland 65(2)
- Gilberg Aa 1964 'Thule - 25 år efter', Tidsskriftet Grønland 12(6):201-216
- Gilberg R 1977a 'En arktisk handelsstation i "ingenmandsland"', Tidsskriftet Grønland 25(9-10):247-54
- Gilberg R 1977b 'Fra Umánaq til Qânâq - flytningen af en by i 1953', Tidsskriftet Grønland 25(9-10):307-20
- Gilberg R 1994 Mennesket Minik (1988-1918): en grønlanders liv mellem 2 verdener, Espergærde: ILBE
- Grønlands Landsråd 1957 Grønlands Landsråds forhandling 1957, Beretninger vedrørende Grønland 2, Godthåb: Sydgrønlands bogtrykkeri
- Grønlands Landsråd 1959 Grønlands Landsråds forhandling 1959, Ekstraordinær samling marts 1959, Beretninger vedrørende Grønland 2, Godthåb: Sydgrønlands bogtrykkeri
- Grønlands Landsråd 1961 Grønlands Landsråds forhandling 1961, Beretninger vedrørende Grønland 2, Godthåb: Sydgrønlands bogtrykkeri
- Grønlands Statistik/Naatsorsueqqissaartarfik (2009): 'Innuttaasut/Befolkning', kap. 3 in Ukiumoortumik Kisitsisitigut Paasissutissat Statistisk Årbog 2009, Nuuk
- Hastrup K 2015 Thule på Tidens Rand, København: Lindhardt & Ringhof

- Hedegaard W 2004 'Husene i Dundas', Pituffik News 4(7):8.
- Heinrich J 2010 'Change of status in 1953: The Greenlanders' relationship with Denmark from 1945 to 1954', appendix 12 in Beukel et al 2010
- Helms HJ 2015 De Dødes Fjord, Nuuk: Milik
- Hendriksen K & Hoffmann B 2016 'Qaanaaq Distrikt - infrastruktur og erhvervsgrundlag: Sammenfatning af pilotprojekt om lokalt baseret erhvervsudvikling', Danmarks Tekniske Universitet: Center for Arktisk Teknologi
- Henriksen A & J Rahbek-Clemmensen 2017 Grønlandskortet. Arktis' betydning for Danmarks indflydelse i USA, Københavns Universitet: Center for Militære Studier
- Kristensen KS 2005 'Negotiating Base Rights for Missile Defence: The Case of Thule Air Base in Greenland', in B Herulin & S Rynning (eds) Missile Defense: International, Regional and National Implications, London: Routledge
- Langgård K 2000 'Vestgrønlandernes syn på østgrønlanderne gennem tiden', pp. 175-200 in Grønlandsk Kultur- og Samfundsforskning 1998/1999, Nuuk: Ilisimatusarfik
- Lidegaard B 1999 I Kongens Navn. Henrik Kaufmann i dansk diplomati 1919-58, 2. udg., København: Samleren
- Lidegaard B 2011 'Grønlandskortet', pp. 316-7 in Lauridsen JT et al. (eds) Den Kolde Krig og Danmark, København: Gads Forlag
- Lufkin D 1977 'Forberedelserne til oprettelse af Thule Air Base', Tidsskriftet Grønland 25(9-10):261-8
- Lyne A 2002 The Right to Return. Fifty Years of Struggle by Relocated Inughuit in Greenland. Complete with an English translation of Denmark's Eastern High Court Ruling, Nuuk: Atuagkat
- Mahr K 2004 'Greenland: Colin Powell's Glacier', Frontline/World, PBS, <http://www.pbs.org/frontlineworld/elections/greenland/> (tilgæet 9. juni 2017)
- Malaurie J 1957 De sidste konger i Thule. Et år blandt Nordgrønlands polareskimoer, trl. I Gudme, København: Hirschsprungs
- Mouritzen H 1998 Thule and Theory: Democracy vs. Elitism in Danish Foreign Policy, pp. 79-101 in Heurlin B & Mouritzen H (eds) Danish Foreign Policy Yearbook 1998, Copenhagen: Danish Institute of International Affairs
- Mølgaard A 2014 'Stort Ja. Hele 81 procent vil have, at Qaasuitsup Kommunia bliver delt', Avannaani Tamanut, 3(15):8
- Nielsen, H (1949) Embedsarkiv (Kolonibestyrelsen i Thule, korrespondance 1937-1950), NKA 57.17.01/10.00, læg i, Nunatta Katersugaasivia Allagaateqarfialu
- Nielsen HK, 2004 'Den Danske Højesterets dom om tvangsforflytningen af Thules befolkning', Nordisk Tidsskrift for Menneskerettigheder 22(3):315-329
- Ovgaard B 2016 'Thule Air Base - mørke tider og lyse sider. Et formidlingsprojekt om Thule Air Base', Tidsskriftet Grønland 64(2):103-16
- Petersen K 1996 'Handelsstationen i Thule', Tidsskriftet Grønland 44(6):222-50
- Qaasuitsup Kommunia 2014 Kommuneplani 2014-26 / Kommuneplan 2014-26. Siunnersuut / Forslag, Ilulissat: Qaasuitsup Kommunia
- Ross FS & Ancker PE 1977 'Thule Air Base', Tidsskriftet Grønland 25(9-10):268-78
- Statsministeriet 2001 'Notat om anlæggelse af en lufthavn i Qaanaaq, Grønland', dateret 26. september, forelagt

- Folketinget 2. oktober af statsminister Poul Nyrup Rasmussen, http://webarkiv.ft.dk/Samling/20001/spor_sv/S3960.htm (tilgæet 9. juni 2017)
- Strukturudvalget 2005 Pisortat suliaassaqarfiinik aaqissuusseqqinnissaq pillugu isumaliutissiissut / Betænkning vedrørende en strukturreform af den offentlige sektor, Nuuk: Strukturudvalget
- Taagholt J 2002 'Thule Air Base 50 år', Tidsskriftet Grønland 50(2-3):41-112
- Turnowsky, Walter 2016 'Qaasuitsup kommune deles i to', <http://sermitsiaq.ag/qaasuitsup-kommunia-deles-i-to-0> (tilgæet 9. juni 2017)
- Udenrigsministeriet 2003 'Bekendtgørelse af aftalememorandum af 20. februar 2003 med Amerikas Forenede Stater vedrørende udskillelsen af Dundas fra forsvarsområdet ved Thule', <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=23005> (tilgæet 9. juni 2017)
- Zinglarsen J 2015 Baser, Grønland og den kolde krig, kahrius.dk Forlagsaktieselskab
- Wikipedia n.d. 'Robert Peary', https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Peary#cite_note-19 (tilgæet 9. juni 2017)

Noter

- Denne artikel indgår i et projekt om "Greenland as a case of Postcolonialism" finansieret af Carlsberg-fondet. Den tak, jeg i Gad 2017 udstrakte for diskussioner, input og hjælp i forbindelse med projektet, feltrejsen, konkrete forhold og/eller udkast til denne tekst, gælder også for denne artikel. Den amerikanske ambassade i København sponsorerede flysædet Kastrup-Pituffik, mens feltrejsen i øvrigt var støttet af Aase og Jørgen Münters Fond.
- En redegørelse for den analysestrategiske tilgang til interviews og etnografisk observation, som analysen bygger på, findes i Gad 2017. Opsummerende udgør artiklen ikke et forsøg på at beskrive sandheden om Thule; snarere repræsenteres en række individuelle sandheder, som i en del tilfælde forsøges knæsat som kollektive sandheder.
- Uisåkavsak vendte tilbage til Nordvestgrønland og fik tilnavnet Den store Løgnhals, på grund af de historier han fortalte om sine oplevelser (Hastrup 2015:426-8; Gilberg 1994:250-267). Minik nåede at vende tilbage til Grønland, men endte sine dage tilbage i USA (Gilberg 1994:446-550)
- New York Times, 30. marts 1911 if. Wikipedia n.d.
- Cf. bemærkningerne i Landshøvding N.O. Christensens brev af 20. juli 1949 til kolonibestyrer Hans Nielsen, Thule: "Jeg tror Økonomien i det store og hele er sund, at Befolkningen kan producere et Overskud, som er stort nok til at betale Administrationen, Sundhedsvæsen

- etc., og at der, saalænge Fangsten er saa god, vil være Basis for et lykkeligt Liv for den lille Befolkning paa Fangerbasis. Vi er [hvis vi lader Thule indgå i den vestgrønlandske modernisering] ved at ødelægge Knud Rasmussens Linie og vi skal søge tilbage til den." (i Hans Nielsen 1949).
- 6 Cf. Hastrup 2015:357, som citerer Grønlands-kommissionen 1950, hft. VI:52.
- 7 Amerikanerne havde drevet en vejrstation og anlagt en mellemstor landingsbane allerede i 1946 (Ross & Ancker 1977:269). Denne fortrop for invasionen blev beskrevet af den stedlige præst, Otto Rosing (Brøsted & Fægteborg 1995:312).
- 8 Grønlands Landråd 1957:194. De følgende år deltog en observatør fra Thule i Landsrådets forhandlinger. Men at forbindelsen er knap så stabil som forudsat fremgår af bemærkningerne i beretningen fra landsrådsmedlemmerne Ole Brandt og Ole Nielsen om en orienteringsrejse til Thule, som vanskeliggjordes blandt andet af at "helikopterflyvning [fra basen til Qaanaaq] kun foretages [i] virkelige nødsituationer", "Ole Nielsen [fik] et telegram fra sin kone, at hun ikke længere kunne klare arbejdet [så Ole Nielsen besluttede at afbryde rejsen", "krise i det fjerne Østen [udløste...] alarmtilstand, så passagerer fra skibene ikke måtte komme i land" på basen, hvorefter det på Qaanaaq' red var "umuligt at forlade skibet på grund af orkanen [og i] løbet af aftenen og natten drev alle K'anaks pramme ud til havs og forsvandt" (Grønlands Landsråd 1959:25f).
- 9 Ved landstingslov nr. 10 af 30. oktober 1998 om ændring af landstingslov om valg til Grønlands Landsting, [\(http://lovgivning.gi/da-DK/Lov?rid=\(54AA1F8E-00B5-4D03-B3CE-C97CF1566E19\)\)](http://lovgivning.gi/da-DK/Lov?rid=(54AA1F8E-00B5-4D03-B3CE-C97CF1566E19)) (tilgæet 9. juni 2017)
- 10 Aftale mellem Miljøministeriet og Grønlands Selvstyre om miljøafbedende foranstaltninger ved Dundas, 23. juni 2011, <http://naalakkersuisut.gi/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Miljoe/Dundas/Dundas%20aftalen%202011%2006%2023%20dk.pdf> (tilgæet 9. juni 2017)
- 11 I en periode i sidste halvdel af 1940'erne, synes US Airforce's interesse at have været koncentreret om det ubefolkede nordøstligste Grønland - nærmere Rusland (DUPI 1997: 69; cf. Doel et al. 2016). Det ville have sparet inughuit en invasion. Til gengæld ville en etablering af et helt nyt forsvarsanlæg have gjort det vanskeligt for den danske regering at have fastholdt indtrykket - i Sovjet og i den danske befolkning - af at det amerikanske forsvar var på vej ud af Grønland efter anden verdenskrig (cf. Lidegard 1999).
- 12 Dette afsnit viderefører den analyse af de aktuelle relationer mellem Qaanaaq og basen, der indledtes i Gad 2017.
- 13 Interview Qaanaaq 32.
- 14 Hastrup 2015: 453; Interview TAB 11.
- 15 Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqatigiit 2014
- 16 Interview TAB 11.
- 17 Interview TAB 4; Interview TAB 8; cf. Taagholt 2002:105
- 18 Interview TAB 8.
- 19 Interview TAB 8; Interview TAB 12.
- 20 Interview TAB 8.
- 21 Interview Qaanaaq 37.
- 22 Interview Qaanaaq 37.
- 23 Interview TAB 10; Interview TAB 11.
- 24 Interview TAB 10; Interview TAB 11; Interview Qaanaaq 25.
- 25 Interview Qaanaaq 30; Interview Qaanaaq 37.
- 26 Interview TAB 9; Interview Qaanaaq 37.
- 27 Forløbet kan følges i Sermitsiaq 39(9); 39(42); 39(43); 40(4); 40(6); A/G 1997(6); cf. Statsministeriet 2001.
- 28 Interview TAB 8. Statsministeriet (2001) beskriver et forløb, hvor Hjemmestyret var drivende - men med opbakning fra Qaanaaq kommune - i ønsket om en landingsbane i Qaanaaq i stedet for et civilt område på Dundas uden at halvøen udskiltes formelt af Forsvarsområdet.
- 29 Uformel samtale Qaanaaq 24; Interview Qaanaaq 27.
- 30 Interview TAB 8.
- 31 Uformel samtale GL6801 2.
- 32 Borgerrådet n.d. Ansatte på TAB betaler ikke kommuneskat men i stedet en ekstra landsskat, som af Selvstyret betragtes som en måde for USA at betale for basen på. En lille del af skatteindtægterne fra basen afsættes til erhvervsudvikling i Qaanaaq via Thulefonden (Interview Qaanaaq 27; Interview Qaanaaq 30; Interview Qaanaaq 36; Interview Qaanaaq 37).
- 33 I det sidste spørgsmål synes linjen efter seneste valg til Borgerrådet mere pragmatisk (Interview TAB 11).
- 34 Uformel samtale Qaanaaq 24; Interview Qaanaaq 29; Interview Qaanaaq 30; Interview Qaanaaq 37.
- 35 Interview Qaanaaq 27; Interview Qaanaaq 29.
- 36 Uformel samtale Qaanaaq 24.
- 37 Interview Qaanaaq 27; Interview Qaanaaq 30.
- 38 Uformel samtale Qaanaaq 24.
- 39 Interview Qaanaaq 37.
- 40 Interview Qaanaaq 27.
- 41 Turnowsky 2016
- 42 Interview Qaanaaq 29.
- 43 Uformel samtale Qaanaaq 24; Interview Qaanaaq 25. De uformelle tjenester afhjælper også de - mindre snærende - begrænsninger på transport til basen: Dagen før min afrejse fra Kastrup blev jeg ringet op af en af dem, jeg havde aftalt at interviewe i Pituffik. Han spurgte, om jeg kunne checke noget overvægt ind for ham. Han skulle op med samme fly efter ferie, og regnede ikke med, at jeg skulle bruge alle de tilladte 50 kg selv.
- 44 Samtale overhørt i Qaanaaq.
- 45 Interview Qaanaaq 29.
- 46 Interview TAB 9.
- 47 Interview TAB 11; Interview Qaanaaq 27.
- 48 FOTAB 2014.
- 49 Interview TAB 9. Hedegaard (2004) giver et glimt af Dundas set fra basen i dels perioden fra nedlukningen i 1985 til udskillelsen af forsvarsområdet, dels interimperioden fra overdragelsen af skøderne fra USA via staten og Hjemmestyre til kommunen.
- 50 Interview TAB 9; Interview Qaanaaq 37; Interview Qaanaaq 30.
- 51 Interview Qaanaaq 30.
- 52 Interview Qaanaaq 37.
- 53 Interview TAB 9.
- 54 Interview Qaanaaq 30.
- 55 Interview Qaanaaq 37.
- 56 Engell har i mellemtiden skiftet arbejdsgiver og indtager nu posten som Danmarks Rigsombudsmand i Grønland.
- 57 <http://naalakkersuisut.gi/~media/Nanoq/Files/Attached%20Files/Udenrigsdirektoratet/USA%20aftaler/Moderisering%20af%20forsvarsaftalen.pdf> (tilgæet 9. juni 2017)
- 58 <https://dk.usembassy.gov/our-relationship/u-s-greenland/joint-committee/> (tilgæet 9. juni 2017)
- 59 Interview Qaanaaq 37.
- 60 Interview TAB 11.